

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi - Alag Helyismereti Lapja

SZERKESZTŐSÉG: KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR
DUNAKESZI, KOSSUTH LAJOS U. 6.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
LÓRINCZ RÓBERT

MEGJENIK ÉVENTE HÁROMSZOR
KIADJA A KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR

Körönd

A dunakeszi Gyártelep a MÁV Dunakeszi Főműhely dolgozói számára épült az 1920-as években. A munkáslakótelep házait, kertjeit, közösségi tereit angol és holland mintára alakították ki. A közel hét éven keresztül zajló építkezés során egy 160 lakásból álló, szecessziós stílusú, zárt településrész jött létre a község északi határában. Az új „lakópark” központjának, az ún. Köröndnek épületei az elsők között készültek el a Főműhely főbejáratával szemközt. Itt kaptak lakást az üzem magasabb beosztású tisztviselői. A gyönyörűen parkosított terület hamarosan a környék társadalmi és kulturális életének centrumává vált. Gyakran tartottak itt ünnepségeket, színházi előadásokat, hangversenyeket. Az ünnepi megemlékezéseket a Főműhely bejáratánál, a színi-előadásokat az ellentétes oldalon, a boltíves kapu elé emelt színpadon rendezték. Mindkét esetben maga a Körönd szolgált nézőtérként. Az elmúlt évtizedek során a terület ilyen jellegű közösségi funkciója szinte teljesen megszűnt. Többek között ezért is jelentős az a Dunakeszi Civilek Baráti Köre által kezdeményezett, szervezett, lakossági összefogással megvalósított terv és

munka, mely a tér központi részére Országzászlót álmodott és emelt. A napokban felavatott emlékmű talán újra bekapcsolja majd a Köröndöt a város kulturális vérkeringésébe.

(a szerkesztő)

TARTALOM:

Körönd1

LÉVAI Tibor
A Millenniumi Erdészeti Pavilon Alagon2BÁTONYI Pál
A felsővattai Wattay család nemesi címerlevele4

Strib Jolán alagi tanítónő visszaemlékezése6

VIZDÁK Kamilla
Révész István tábori püspök, mint Dunakeszi plébánosa
I. rész9

SZÁMUNK SZERZŐI:

BÁTONYI Pál - nyá. ezredes (Sződ)
LÉVAI Tibor - helytörténeti kutató
STRIB Jolán - tanítónő
VIZDÁK Kamilla - egy. hallgató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
1000 példánybanAlapító szerkesztők:
Csoma Attila és Lőrincz Róbert
Felelős szerkesztő:
Lőrincz RóbertKiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár
Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.
Felelős kiadó: Csonka Mária
Nyomdai előkészítés:
Preysing Frigyes
Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,
Budapest, Gyöngyösi u. 87-89.
ISSN 1789-9230A lap megjelenését támogatja
Dunakeszi Város Önkormányzata

A lapszám 2-3. oldalán szereplő képek Lévai Tibor, a 7. oldalon található kép a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár, az 1., 8. valamint a 9-12. oldalon látható fotók a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény tulajdonát képezik. A 6. oldalon szereplő, menekültekről készült fénykép a Rubicon folyóirat 2010/4-5. számában látható.

LÉVAI TIBOR
A Millenniumi Erdészeti Pavilon Alagon

Településünk régi képeslapjait keresve, 2006-ban egy *Alag-Lóversenyter* feliratú levelezőlap került gyűjteményembe. A fehér alapon három sötétzöld mozaikszerűen elhelyezett fotót tartalmazó lap bal felső sarkában díszes, tornyos épület látható a még meglévő víztoronnyal és a lóversenyterre vezető úttal. Alatta a versenypálya első helyi nézőtere a kasszák felől fényképezve, míg mellette a tornyos épület emeletéről készített versenytéri panoráma.

Az épületről – mely felkeltette érdeklődésemet – hamarosan újabb képeslap került elő, melynek felirata szerint Szentes József éttermeként üzemelt. Ebből arra lehetett következtetni, hogy a ház valószínűleg a később szintén Pavilon néven ismertté vált vendéglő és szálló elődje volt.

Öt éves lehettem, amikor a jó emlékü Sajnovics Pali bácsi mesélt Alag egyik jelképe, a Pavilon elődjéről. A Verseny, Kápolna és Spartacus utcák által határolt alacsony dombon álló gyönyörű, kör alakú épületről beszélt, melyet erdészeti pavilonnak neveztek. A fentiek alapján múzeumokban kezdtem kutatni, vajon honnan eredhetett ez a név? A választ az építészeti múzeumban kaptam meg az én és az ott dolgozók nagy meglepődésére. Az 1896-os *Ezredéves kiállítás Architektúrája* című könyvben a keresett épület fotója tárult elénk, alatta „erdészeti pavillon” felirattal. Az újabb kérdés adott volt: hogyan és miért került a Városligetben rendezett kiállítás egyik épülete Alagra? Először helyben kérdezősködtem, de városunkban senki nem tudott és hallott erről. Később különböző múzeumok és könyvtárak felkeresése után több érdekes adatra és ismeretre leltem. A kimerítő választ azonban az idén találtam meg a Magyar Lovaregylet 1897. évi hivatalos évkönyvében, a választmányi ülési határozatok között: „Az Alagon mindinkább gyarapodó training-versenyüzemből kifolyólag ott úgy hivatásszerűleg mind sűrűbben megforduló egyének, mint istállótulajdonosok és úrlovakos megfelelő elhelyezhetése céljából, a milleniumi kiállítási erdészeti pavillonnak az egyletre nézve előnyös feltételek mellett való megszerzése s Alagon szálloda és vendéglőként való felállítása határozottat el. A szálloda felszereléséhez szükséges összeg augusztus 25-én megszavaztatott.”

A millenniumi kiállítás befejeztével a pavilonokat szétszedték, vi-

Az erdészeti pavilon épülete a Városligetben

szont többet közülük más helyen egyéb célra újra felépítettek. A horvát erdészeti pavilont Zágrábban állították fel. A borászati csarnok a Monarchia kedvelt fürdőhelyén, Búziásfürdön vendéglőként működött tovább, míg a közeli Mátyásföldön a budapesti székesfővárosi ünnepségek csarnoka Sommer György vendéglőjeként üzemelt a későbbiekben. Az Alagon újra felállított és berendezett erdészeti pavilon 1898 márciusában nyílt meg, amiről a korabeli löverseny újságok tudósítottak is. Ez a dátum eddig a köztudatban a 2007-ben lebontott Pavilon elkészültét feltételezte, tehát tévedésen alapult.

Az 1025 m² alapterületű épület kizárólag fából épült. Az alaprajzilag centrális építmény nyolcszögű közepéhez négy kétszintes és négy egyszintes rész csatlakozott. A középrész 16 méter átmérőjű és 21 méter belső magasságú csarnoka belül boltozatosan záródott. A megvilágítást az egyszintes részek feletti csúcsíves záródású ablakok adták. A kupola feletti toronyszoba csúcsa 36 méterre volt a padlószinttől. Külső megjelenésre az épület a gótikus és a favázas épületek stílusjegyeit viselte. Az erdészeti pavilont építő Lövy Dávid és fiai újpesti cég abban az időben Közép-Európa legnagyobb fafeldolgozó üzemét működtette. Telepük Újpesten, a Váci út elején volt.

A tervező Aigner Sándor (1854-1912) temesvári születésű építész 1876-1880-ig a bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult Schmidt Frigyes vezetése alatt, kinek (tanulmányai befejeztével) segédkezett is a bécsi Szent István dóm restaurálásának munkálataiban. Aigner 1879-ben megnyerte a Füger-díjat, és Zágrábban a dómot restaurálta. 1881-ben vizsátért Budapestre. 1884-89-ig Schulek Frigyes vezetése alatt a budavári Mátyás-templom építésénél dolgozott. 1885-ben elnyerte a Magyar Mérnök- és Építészegylet aranyérmét, majd 1891-ben önállósult. 1898-ban tagja lett a Műemlékek Országos Bizottságának. Ebben a minőségben restaurálta

Aigner Sándor

többek között a besztecebányai Mátyás-házat, a selmecbányai Ó-várat, a szabadkai Szent Ferenc-templomot, a veszprémi és a győri székesegyházat. A több templom, járásbírósi épület és törvényszéki palota tervezése közül kiemelkedik főműve, a budapesti Üllői úti örökimádás templom, amit (a legenda szerint Alagon is megfordult) Erzsébet királyné emlékére emeltek. A templom alapkövét 1904. május 18-án tette le a király, majd 1908-as felszentelésén gratulált Aignernek. Aigner Sándor tagja volt az ún. bécsi hatoknak (Steindl, Schulek,

Hofhauser, Foerk, Kauser, Aigner), akiket Schmidistáknak is neveztek. Egyébként az ő tanítványa volt az alagi Szent Imre-templomot tervező dr. Fábián Gáspár építész, aki írásaiban nagy tisztelettel emlékezik mesterére.

Végül térjünk vissza a képeslapokhoz, s ezek tükrében fejezem be írásomat. A Millenniumra kiadott 30 lapos sorozat egyikén találhatjuk először az erdészeti pavilont. A német és magyar nyelven feliratozott, hat épületet mozaikszerűen ábrázoló, több színben kiadott lapot Münchenben nyomtatták.

A második, a bevezetőben már ismertetett Divald Károly fényképész által Budapesten gyártott lapot – amely az első Dunakesziről készült képeslap is egyben – 1900-ban adták ki. Több utánnyomása ismert különböző színű és formájú betűtípusokkal. Ezt követően Lövy Izidor helybéli nyomdász és

Az erdészeti pavilon a Münchenben nyomott képeslapon (részlet)

fényképész (műhelye a Kis utcában volt) is képeslapra fotózta az erdészeti pavilont. A lapon az épület és környéke egy színű sötétké, míg a következő feliratokat élénkpiros színnel nyomtatták: Szentes József étterme, Udvozlet Dunakeszről, Lövy Izidor kiadása helyben.

A Lövy-féle képeslap egyik változata

Ez a lap is több változatban került kiadásra, például *Udvozlet Dunakesz-Alagrol* felirattal. 1901-ben és 1906-ban postázott példányai is ismertek, tehát ekkor még állt az erdészeti pavilon, melynek sorsa egy 1904-ben kelt lovaregyleti határozattal dőlt el: Egy Alagon szilárd anyagból építendő új hotel-vendéglő költségeire 60000 korona megszavaztatott.

Ezzel elkezdődött a téglából épített (majd 2007-ben lebontott) pavilon története, ami viszont már egy másik írás tárgyát képezi.

BÁTONYI PÁL

A felsővattai Wattay család nemesi címereslevele

Az ősi és keresztény Vata nemzetség tagjai a Kárpát-medencében már 805-től uralkodók voltak. E nemzetségnek a Borsod vármegyei Vatta területén letelepült családtagjai – a Wattayak – 1580-ban kértek és kaptak Habsburg Rudolf királytól nemesi levelet. A latin nyelvű okiratban többek között rögzítve van a család ősi nemesi eredete, valamint férfi és női tagjainak egyenlő jogai. A felsővattai Wattay család 1661 és 1747 között birtokolta Dunakeszi települést, de előtte 1625-től Wattay I. Pál apósa Buday Bornemisza Bolgár Pál volt a birtokosa, aki az Esterházy családtól (a Vata nemzetség pozsonyi ágától) kapta azt. A nemesi levelet a család a 20. század második feléig őrizte és jelenleg a Pest Megyei Levéltárban található. Az okirat magyar nyelvű fordítása a következő:

Mi, II. Rudolf, Isten kegyelméből választott, mindig dicsőséges római császár, továbbá Németország, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Bosznia, Szerbia, Galícia, Lodoméria, Kunország, Bulgária, stb. királya, Burgundia, Stájer, Karintia, Karniola (Karni-Alpok) főhercege, Morávia határőrgrófja, Luxemburg, Alsó- és Felső Szilézia, Würtemberg és Teck (sváb) főhercege, Habsburg, Tirol, Ferreti, Kiburg és Gorícia hercege, Elzász tartománygrófja, a Szent Római Birodalom határőrgrófja Borgovia (Dél-Tirol) Anasus felett, Felső- és Alsó Luzácnál, Szlavónia örgrófja, Nao és Salina kikötőinek az ura stb.

Emlékezetül adjuk jelen levelünkkel, tudomásukra hozván mindenkinek akiket illet, hogy a mi néhány hűséges főpapunknak és bárónknak a mi felségünk elé terjesztett, alázatos könyörgésére megtanácskoztuk és áttekintettük „*Petri Mwchj de Watha*” először is a mi Magyarországunk Szent Koronája, azután, pedig a mi királyi felségünk iránti megbízhatóságát és hűséges szolgálatait, amelyeket különböző helyeken és időpontokban hűen megmutatott és bebizonyított, amely cselekedeteket – amint azt róla tartják – a jövőben továbbra is teljesíteni és végezni akar.

Méltó módon követve Magyarország hajdan élt, előttünk járó kiváló királyainak példáját, a tiszteletet érdemlő erényre törekedve, szokásunk úgy rendelkezni, hogy a királyi és császári kegy és bőkezűség által maradandó emléket állítsunk mindazoknak a bátor tetteiről, akiket ilyen módon további nagy tettek elvégzésére szeretnénk ösztönözni.

Úgy határozunk tehát, hogy királyi hatalmunk teljességére támaszkodva, különleges kegyet gyakorolva, ugyanezen „*Petrum Mwchj de Watha*” és rajta keresztül fiait „*Nicolau et Michael*”, nemkülönben az ő egy atyától született testvérét, „*Thoma Pelbart similiter de Watha*”, akik nemes szülőktől születtek, és akik – amint beszélük – mindig is nemesi szabadságnak örvendtek, Magyarország és részei valódi és kétségtelen nemesinek sorába újból beleveendőnek, hozzászámitandónak és hozzáírandónak nyilvánítjuk.

Jóváhagyjuk és biztos tudásra alapozva, jól átgondolt szándékkal megengedjük, hogy amint azelőtt, úgy az elkövetkezendőkben is mindazokat a kedvezményeket, engedményeket, kiváltságokat, szabadságokat, jogokat, előjogokat és mentességeket, amelyekkel a mi Magyarországunknak és részeinek többi, valódi és kétségtelen nemesei eddig bármiféle jog, vagy szokás alapján éltek, illetve amelyeket élvez-

tek, azokkal ők is mindig és örök időkre élhessenek és azokat élvezhessék, továbbá tehessék ezt mindkét nemből való utódaik és leszármazottaik is.

Ennek a mi kinyilvánított kegyünknek, nemesszívúságunknak és bőkezűségünknek az emlékére, az ő igaz és tökéletes nemességük jeléül a következő címet, vagyis nemesi jelvényt adjuk.

Egy vörös színű, álló katonai pajzs, amelynek alját három zöld domb foglalja el, középen égszínkék színű hegyével felfelé néző aranynyilat tartó emberi alkar látszik. A pajzsra nyitott, katonai sisak van helyezve. A királyi koronából növekvő ezüst egyszarvú nyaka nyíllal átdöfve, erről az oldalról arany és égszínkék, a másik oldalról, pedig vörös és ezüstszerű szalagokkal és pántlikákkal van díszítve, amelyek a sisak csúcsáról a pajzs mindkét felén lecsüngenek, és azt ízlésesen díszítik; úgy, ahogyan ez tisztábban és világosabban látható levelünk felső részében a festő művészete és tehetsége által megfestve.

Mivel így döntöttünk, kegyesen elrendeljük, hogy ezt adják oda és szolgáltatassák ki ugyanezen „*Petro Mwchj de Watha*” részére és vele együtt fiainak, „*Nicolau et Michaeli*” részére, nemkülönben az ő egy apától származó testvérének „*Thoma Pelbart similiter de Watha*” részére, továbbá ezen személyek mindkét nemből származó valamennyi leszármazottjának és örökösének.

Elrendeljük, és biztos ismereteinkre alapozva, jól megfontolt szándékkal megengedjük, hogy ők maguk is, amint korábban, úgy az elkövetkező időkben is, a jövőben, mindig és mindörökké, ugyanezen címer oltalma alatt – amely egyenrangú Magyarország és részei többi nemesinek jelvényével – ugyanazon jogokat, előjogokat, szabadságokat és mentességeket, amelyeket azok vagy természetből vagy valamilyen szokásra alapozva használnak, illetve alkalmaznak ők is használhassák, illetve alkalmazhassák csatákban, küzdelmekben, kopjajátékokon, haditornákon, bajvívásokon, párviadalokban és más, bármiféle katonai és nemesi gyakorlatokon, nemkülönben pecsétjeiken, függönyeiken, takaróikon, kárpitjaikon, szőnyegeiken, gyűrűiken, zászlóikon, pajzsaiikon, sátraikon, házaikon, és általában mindenféle dolgaikon, és hadjárataikon tisztán és egyedüli nemesi voltak jeleként, amellyel őket és mindkét nemből való leszármazottaikat, amiként a múltban, úgy az elkövetkezendő időkben is, az emberek összességétől, illetve az egyes egyénektől való megkülönböztetés végett – legyenek azok bármilyen állapotú, rendű, rangú, hivatalú, méltóságú és magas állású emberek – amellyel – elhatározásuk szerint – őket és mindkét nemből való utódaikat és leszármazottaikat megnevezni, megszólítani, mondani, véleményezni kell, ezt hordhassák és viselhessék utódaikkal együtt. Mindezt megengedjük és meghagyjuk jelen oklevél erejénél fogva. Ennek a dolognak örökérvényű megerősítésére, ezt az iratot a mi titkos függőpecsétünk oltalmával, amelyet mi, mint Magyarország királya viselünk, ugyanezen „*Petro Mwchj de Watha*” és vele együtt fiainak „*Nicolau et Michaeli*”, nemkülönben „*Thoma Pelbart similiter de Watha*” az ő egy apától való testvérének, továbbá mindkét nemből való örökösének és leszármazottainak kegyesen átadjuk és kibocsátjuk.

Kiadatott a mi tisztelt, kiváló hívünk, „Georgij Drascowjth” kalocsai érsek kezei által, aki a mi királyi udvarunk kancellárja, a mi prágai királyi várunkban az Úr 1580. évben február 26-án, a mi római császárként való uralkodásunk ötödik, magyar királyként nyolcadik, csehországi uralkodóként hasonlóképpen ötödik évében.

A Krisztusban tiszteletreméltó urak idejében, a fentebb említett „Georgio Drascowjth” a kánonilag egyesült kalocsai és bácsi egyház választott érseke, „Stephano Radecio” egri, „Joanne Monozloj” zágrábi, „Gregorio Bornemijzza” váradi, „Nicolao Thelegdi” pécsi, „Stephano Fejjerkeowj” veszprémi, ugyanazon „Georgio Drascowjth” győri, „Balthasare Melegh” csanádi, „Zacharia Mossoczy” váci, „Michaele de Zetino” testvér, a modrusi egyház püspöke, Isten egyházának áldott kormányzója. Az esztergomi érsek, az erdélyi, a nyitrai, a boszniai, a szerémségi és a temesi püspöki székek üresedésében vannak, továbbá a tekintetes és nagyságos „Nicolao de Bathor” nádor, a mi udvarbíránk, „Christophoro Wngnod de

Sonnegh” a mi dalmát, horvát és szlavón bánunk, „Georgio de Zrinio” tárnokispán, „Ladislao Banffj de Alsoljndwa” lovászmester, „Balthasare Batthjan” asztalnokmester, „Emerico Czobor de Czoborzenthmijhal” főkomornykimester, „Michaele Rewaj” ajtónálló, „Joanne Krwsjth de Lwopoglawa”, „Michaele Wardaj de Kjswarda” pohárnokmester, „Nicolao a Salmis de Newburgh” pozsonyi ispán és a többi vármegyénk tisztségviselői.

„Rudolphus”

A hátoldalon: Bemutattattott és kihirdettetett Borsod vármegye törvényszéke előtt, az Úr 1580. évében, Kisboldogasszony ünnepét megelőző szerdán, tehát szeptember 7-én. Négyessy Pál, Barsy György, stb.

Lejegyezte: Wásárhelyi Tamás Borsod, Heves, Szolnok vármegyék esküdt jegyzője

A felsővattai Wattay család nemesi címereslevele 1580

Strib Jolán alagi tanítónő visszaemlékezése (1984)

75 éves fejjel visszaemlékezem a régmúltra... Sok kedves, simogató emlék. De sokkal több a fájdalmas. Félek, felkavar ígéretem valóra váltsa, hogy írni fogok. De mégis megteszem.

Pozsonyban születtem, 1908-ban. Édesapám az állomáson volt forgalmista. Gyöngyösi születésű volt, és nagy magyar. Szerzetesnek készült, ferences akart lenni, de családi okok miatt ott kellett hagynia a rendet. Házassága után a vasúthoz került Pozsonyba, majd Nyitraivánkára.

Gyermekkorom az első világháború kitöréséig a legboldogabb volt. Szüleim igen vallásosak voltak, óvodától kezdve minket is így neveltek. Zárdában tanultunk. A vallásos neveltetésnek köszönhettem, hogy felnőtt korban, a rám zúdult szenvedések dacára erős maradt a hitem, és nem lettem öngyilkos.

Nyitrát és környékét, így Nyitraivánkát is két ízben szállták meg a csehek. 1920-ban vettették el végkép a Felvidéket. Először jött az örömhír: „Magyarok leszünk újra, jönnek a magyar katonák!” Mindenki boldogságban úszott, hiszen e vidék szíve magyar volt. Esperes plébánosunk édesanyámban nagy segítségre talált. Készültek a környék asszonyai zászlókkal, virággal, enni-innivalóval. De a csehek jöttek vissza. Megtudták, hogy kik voltak a szervezők. Tűzharc alá vették a plébániát és az otthonunkat is. A padlón hasaltunk, hogy ne érjen minket a golyó. Ekkor lett öcsém, szüleim szemefénye az ijedtségtől epilepsziás. Édesapámat a katonák vezetője felszólította, a vasútállomáson ezentúl minden szlovákul történjen. Ő azt felelte, egy szót sem tud szlovákul, s nem is akar tudni. Földhöz vágta előttük a telefont. Azonnal el kellett hagynia hivatalát. Menekülnünk kellett.

Két marhavagont kaptunk. Az egyikben ötünk fekvőhelye, egy szekrény a legfontosabb ruháinkkal, kis asztal, pár szék és egy csöpp vaskályha volt. Ez lett egy évig szép lakásunk helyett az otthonunk. A másik vagonban annyi holmit

zsúfoltunk össze, amennyi csak belefért. A többi otthon maradt. Jöttünk Pestre. Szegény édesapám a határon hamar dugta ki a zászlót, s énekelte a himnuszt. Utánunk lőttek.

Pesten a Ferdinánd hídnál állt meg a vonat. Hosszú sorokban voltak itt a menekültek vagonjai. A csöpp vaskályhán főzte édesanyánk a szűk kosztot. Egy évig szenvedtünk így. Nyáron a meleg, télen a hideg gyötört. Rövidesen egy angalföldi barakkban kaptunk szállást, ami még a vagonnál is rosszabb volt. Vékony deszkából és hullámpapírból készült a barakkváros. Egy helyiséget kapott egy-egy család. Időnként a gyermekliga tagjai jöttek, akik kenyeret, tejet, cukrot osztottak a gyermekeknek. Majd vitték őket Hollandiába. Így kerültem öcsémmel én is oda. Kint öcsém más városba került. Nagyon sokat sírtam ezért. Nevelőszüleim felkutatták, és odahozták egy másik kedves családdhoz. Megszerették. Szép és jó gyermek volt. De már ekkor mutatkoztak az epilepszia jelei. Hazaküldték. Szüleim orvostól orvosig hordták. Az első gimnáziumot még jelesen végezte, aztán már nem járhatott nyilvános iskolákba. Magántanulóként tette le a negyedik osztályt is. Tovább nem tanulhatott. Szüleim, akik bíztak a felgyógyulásában, legalább szakmát akartak a kezébe adni. A Nyugatival szemben egy börgyár izraelita vezetője segített. Hetenként kétszer maga vitte az ipariskolába, s hozta vissza a gyárba. Bördíszművesként szabadult fel, de soha nem dolgozhatott már.

De térjünk vissza hollandiai tartózkodásomhoz. Kint egy nyelvtanárhoz kerültem, aki egyben likörgyáros is volt. Szerettek, kényeztettek, ám két évnél tovább nem bírtam maradni. Elintézték, hogy hazajöhessek. Megígértették, ha elvégzem a tanulmányaimat, visszamegyek. Örökbe akartak fogadni.

Mire Budapesten 1929-ben a Ranolder Intézetben leképeztőttem, már egy szót sem tudtam hollandul. Ők még vártak. A holland követség segítségével írtam meg, hogy nem tudom elhagyni a hazámat, testvéreimet, szüleimet. Akkor már átéreztem a szózat szavait: „... a nagyvilágban e kívül nincsen számodra hely.” Jobb volt itt szüleim gondjai mellett a szegénység, mint idegenben a jólét.

Az 1929-ben végzett csoport legjobb oklevele az enyém lett. 1924 óta már Alagon laktunk az állomáson, rendes lakásban. Jeles oklevelemnek köszönhettem, hogy az alagi iskola tanítójának választottak. De hogyan!... A mostani emeletes iskola akkor még földszintes, községi volt, négy tanterem egy irodával. Az iroda volt egyben a könyvtár és a szertár is. Hajnal Ilona tanítónőnek 1925-ben történt kilépésével megüresedett egy hely, ám a tankötelesek számának csökkenése miatt csak 1929-ben jelent meg a pályázati hirdetés a IV. sorszámú állásra. Az iskolaszéki elnökhöz kellett vin-

Vagonlakó menekültek Budapesten az 1920-as évek elején

Strib Jolán az 1930-as években

nem a kérvényt, s az oklevelem. Ő megnézte az iratokat, aztán visszaadta azzal, ne pályázzak. Van jelöltjük, a segédjegyző nevelt lánya Dunakeszin. Amikor az alagi plébános megtudta mit végeztem, mint iskolaszéki tag, azt

mondta, adjam be a pályázatom, jogom van erre. 1929. szeptember 3-án volt a választás. Az iskolaszéki tagok összehívték. Végül abban állapodtak meg, válasszák meg egyelőre helyettesnek azt, akinek a pályázók közül legjobb az oklevele. A 29 pályázó közül ez én voltam. Így lettem az alagi iskola helyettes tanítója. Egyik kollégám, aki a dunakeszi jegyző nevelt lányának udvarolt (később feleségül is vette), és hívei úgy gondolták, a végleges választáson majd úgyis kiesem. Nem így történt. 1929. december 3-án a többség titkos szavazással rám szavazott. A szavazás napján a szülők rengeteg virággal hoztak haza. Már ismertek. De nem lett nyugtom. Kitalálták, nem taníthatok, mert Basedow-kóros vagyok. Ez fertőző, mondták. Azt sem tudtam, milyen betegség ez. Mai napig sem tudom. Kórházi főorvoshoz küldtek, hogy igazolást hozzak. Mikor megmondtam jövedelem okát, a főorvos szinte ingerülten kérdezte. „Ki merete ezt mondani?” Megkaptam az igazolást, hogy egészséges vagyok, mégis sírva jöttem haza. Ugyanis az orvoshoz indulva az iskolából egyenesen a vonat-
hoz mentem. Magammal vittem az ott felvett fizetésem is. Ám visszafelé retikülömmel, igazolványommal, s egyéb dolgommal együtt azt is a vonaton felejtettem. Csak a táskám maradt nálam az orvosi irattal. Itthon telefonáltak a szomszédos állomásokra. De hiába.

Eltelt egy kis idő, s az iskolában jött az alkalom az újabb támadásra. Tudtomra adták, hogy az V. számú tanári állás megszűnik, mert megvonták az állás államsegélyét. Távoznom kell. A tanfelügyelőségen azonban jelezték, engem a IV. számú állásra választottak meg. Így nem értek célt ellenségeim. Közben az államsegély összegét a község vállalta, így az V. számú állás tanítója is maradt. Tanítottam tovább. Nagyon szerettem a hivatásomat. Az első csoportom IV-V-VI.-os lányosztály volt. Ez adta akkor a legtöbb munkát, talán ezért kaptam én, mint legfiatalabb. Később volt olyan I. osztályos csoportom, melybe hetvennél is többen jártak. De karácsonyra már szépen olvastak. Tanfelügyelői látogatások alkalmával mindig megdicsérték. A sok helyettesítés is nekem járt. Csak szegény jó édesanyám sírta el nem egyszer magát, amikor hazarohanva, állva kaptam be az ebédet, és rohantam vissza a helyettesítések miatt. „Miért is lettél tanító!” – sírta.

1930-ban újabb szenvedés zúdult rám. Édesapám az alagi állomásfőnököt helyettesítette. Telefonértesítést kapott, hogy a reggeli fél 9-es vonat nem a negyedik, hanem az első vágányra érkezik. Aznap vitték el a mentők az öcsémet súlyos agyzúzódással. S aznap intézte az alagi híres úrlovasnő, báró Berg Gusztávné lova feladását egy Angliában rendezett akadályversenyre. Még akkor is a lovát féltette, amikor édesapám fogadni ment a vonatot. Apám hátranézve a bárónőt nyugtat-
ta, s megfélemlítve a telefonról, a IV. vágány felé sietett. A mozdony elé lépett, amely halálra gázolta. Zsebében ott volt utolsó felvett véres fizetése. Első vizsgám rengeteg virága az ő sírjára került.

Volt a szenvedések közt örömöm is. Szorgalmasan dolgoztunk a népi ünnepélyeken sok-sok alagi asszony közreműködésével, hogy felépüljön az 1935-ben elkezdett gyönyörű, kazettás, neoromán Szent Imre templomunk. Sátorokban áru-
tuk a rengeteg torta-, étel-, italadományt. Pénzt gyűjtöttünk, színdarabokat is rendeztünk e célra. 1938-ban megtartottuk a

harangok szentelését. Csík József, akkori esperes plébánosunk érdeme, hogy felépült a templom, s az oltár is. Hogy belül befejezte, azt 1945-ben Hatvanba történt préposti kinevezése akadályozta meg. Az alapítóokmányt 1935-ben pergamenre én készítettem. Fényképét őrzöm. 1944-re a nagy színes ablakok is elkészültek, ám feltenni már nem lehetett őket. Csak a bejáratnál már jóval előbb elkészült és feltett ablakok maradtak meg az ostrom alatt csodálatos módon. Az egyik nagy színes ablak árát én törlesztettem. A nyugtaát őrzöm.

A Szent Imre-templom harangjainak beemlése 1938-ban

A Lovaregylet is örömet szerzett az iskolának. Valamennyi növendék ingyen ihatott a finom tejet. Vettünk nagy tálcákat, porcelán csészéket. Így hordta be az iskolaszolga naponta. Hála Istennek, most nem látni szegény rongyos gyermeket. Régen bizony láttunk nem egyet. A kemény, zord telek alkalmával a Réti pályáról gyalog tették meg a szegény kicsik a több kilométeres utat. Megtörtént, hogy az iskolaszolgálóval olvastattam a rongyos talpú cipőcskék miatt a lábukhoz fagyott harisnyát. A Lovaregylet ebben is segítségünkre sietett. Később már szekér hozta a gyerekeket. Attól kezdve a jobb módú tanítványaim behordták kinőtt ruháikat, cipőiket az iskolába. Öröm volt ez a szegényebb gyermekeknek s nekem is. Karácsonyra az iskolától így jutott a szegények részére új harisnya, sapka, kesztyű, sál. A lovászok gyermekei minden karácsonyra gazdag ajándékot kaptak a Lovaregylettől, főleg téli ruhákat, melyeket Pejacsevich grófnő osztott ki. Ilyenkor a feldíszített karácsonyfa mellett tanítványaim szerepeltek. 1941-ben megalakult a Szív-gárda, melynek vezetője én voltam. A gyönyörű himzett zászló és nemzeti szalag az ostrom után épen került elő.

Majd jött a nyilas rendszer. Soha semmilyen pártnak tagja nem voltam. A nyilas párttal szemben kezdettől fogva annyira éreztem az ellenszenvem, hogy a párt egyik szervező, később vezető embere – sajnos ő is kollégám volt – emiatt többször is halálosan megfenyegetett. Azzal támadott, hogy az iskola udvarán lévő zászlórúdon fogok lógni, mert nem engedtem, hogy „Éljen Szálasi!” legyen az iskolában a köszönés. Fegyveres nyilasokkal elő is állítottattam. Ekkor már, Tokodra menekülése miatt az igazgató, Bakos Sándor engem bízott

meg az iskola vezetésével, felügyeletével. Az előállításom alatt az iskolát német katonák törték fel. A szekrényeket, a bútorok egy részét megrongálták. Az iratokat szétdobálták. Kollégám, menekülése előtt, 1944. december 1-én, amikor megszűnt a közigazgatás, a posta, a vasútforgalom, felrobantották a síneket, bocsánatot kért. A lónak négy lába van, mondta, s mégis megbotlik. Kérte utolsó fizetését. Odaadtam. Bosszúálló soha nem tudtam lenni. A német katonák autói menekült. Hosszú évek múlva írta, mennyi szenvedésen ment át, míg végre Amerikában kötött ki. Választ nem adtam. Rég megbocsátottam neki. Bakos Sándor igazgatónk csak leánya miatt menekült Tokodra, őt féltette. A tokodi üvegyár vezetője rokona volt. Bakos az első világháború idején hadifogoly volt. Lengyelországból hozta feleségét. Jól tanított, ám szigorú tanárként a keze is eljárt olykor.. Esztergomban végzett. Ott is temették. Tanárnő leányával, egykori tanítványommal még ma is levelezek.

Osztályfőnökként 1948-ban

1944 áprilisában már megrövidült a tanév, majd október 8-án ismét megszakadt a tanítás. Két izraelita család tagjait elhurcolták. A Duna medre s a gázkamra várt rájuk. A tanterület tagjai ekkor már mind elmenekültek. A községházán önként jelentkeztem szolgálatra. Berepülések alkalmával én szólaltattam meg legtöbbször a szirénát a községháza pincéjében. December 11-én megindult a tűzharc. Mivel lakásomban nem volt pince, szomszédunk fogadott be négyünket. Ők is négyen voltak. A pince meg kicsi. Csak három egymásra rakott matracot tudtunk benne elhelyezni. Ezen ültünk. Éjjel egymás vállára hajtva fejünket vészeltük át a tűzharc idejét. Élelmünk csupán 2 kg tisztított dió volt. Éléskamránk súlyos belövést kapott. Amit ott hagytunk, minden elpusztult. Egyébként a nyitva hagyott, ablakok nélküli lakásból alig tűnt el valami. 1944. december 28-án szűnt meg Alagon a harc. Nagyon megijedtünk a pinceajtót betörő orosz katonáktól. Géppisztolyokkal jöttek, német katonákat kerestek. Amikor feljöttünk a pincéből, kertünk végén hatalmas, fel nem robbant bombát láttunk. Tűzszerészek vitték el. Iskolánk is súlyosan megrongálódott. A szertár dolgait, könyvtárunkat kifosztották. A harcok megszűnése után két tantermet annyira rendbe tudtunk hozni, és a legszükségesebb bútorokkal ellátni, hogy már 1945. január 7-én, egy ide menekült tanítónő segítségével újra megkezdhettem a tanítást. Az igazgatói teendők végzésére a községi vezetőség továbbra is engem akart. Ezt kérték a tanfelügyelőségtől. 1945. október 10-én kaptam meg a megbízást. Bár ne kaptam volna! Ekkor kezdődött életem szenvedéseinek újabb sorozata. Elindítója ismét az a kollégám lett, aki

annak idején már idekerülésemet sem akarta. Azért vált most titokban még nagyobb ellenséggemmé, mert ekkor már szó volt arról, hogy lesz igazgatói tiszteletdíj. Most már ő akart igazgató lenni. Hónapokon át két, sőt három osztályt tanítottam. Külön tanítási időben – egész nap –, külön díjazás nélkül. Választás útján három tanítóval pótoltam a nagy hiányt. Később menekült tanerőket is kaptam. Iskolánkat elsőnek fejlesztettük a megyében általános iskolává. Az egészségileg leromlott gyermekeket vidéken helyeztük el. Megindult a népkönyha. Elindult a vöröskereszten keresztül a hadifoglyok felkutatása, hozzátartozók segélyezése.

1946-ban a sok szenvedés édesanyánk halálát hozta. Öcsénk ekkor nagyon súlyos rohamokat kapott. A rám zúdult sok szenvedés hatására a tanfelügyelőségen kértem igazgatói megbízásom alóli felmentésemet. Hallani sem akartak róla. Kéréssel egészen a kultuszminiszterig mentem. Végre megkaptam. Az új igazgató a még 1944-ben ide került – de közben bevonult – Szilvássy László lett. 1947-ben úgy gondoltam, hogy hazámnak s a gyermekeknek továbbra is odaadó, lelkiismeretes tanítója maradok. Ám nem lett nyugtom továbbra sem. Nem bírtam az iskolában rám zúduló támadásokat, s kértem nyugdíjazásom. Beteg lettem. Összeroppantam. Hat havi betegszabadság után ideiglenesen nyugdíjaztak. 1950-ben kaptam meg nyugdíjaztatási iratokat. Persze nyugdíj nélkül. Messze voltam a korhatártól, 42 éves, és teljesen ősz.

Hosszú lenne és számomra igen fájdalmas, ha tovább részletezném a történeteket. Az eddig leírtak is felkavarták lelki nyugalmam, az újra átélés miatt. Tanítványaim szerettek. Most is kapom leveleiket, üdvözléseiket. Az elmúlt vasárnap is volt egy kedves élményem. Dunakeszről jöttem dél körül szentmiséről. A vasúti aluljáró mellett egy jól öltözött férfi állt. Kezében tartotta egy szép új szánkó zsinórját. Mikor közel értem hozzá, örömmel üdvözölt és kérdezte: „Hogy tetszik lenni?” „Nem tudom, kivel beszélek” – válaszoltam. „De én tudom, – mondta ő mosolyogva. Drága Jolánka néni, régi tanítványa, Jobbágyi Jancsi vagyok. Mint nyugdíjas nagypapa. Ott vannak az unokáim – mutatott az aluljáró alatt játszó két szép fiúcskára. Kihoztam őket szánkózni. Most élvezik a havat.” Elbeszélgettünk. Mikor elköszöntünk, meleg szeretettel búcsúzott s kívánt jó egészséget, sok örömet. S én tovább folytatva utamat otthonom felé, arra gondoltam, milyen szép is a tanítói pálya.

Dunakeszi, 1984. január 26.

Strib Jolán sírja a dunakeszi temetőben

*A visszaemlékezést gyűjtötte: Tóth Imre
A szöveget gondozta: Lőrincz Róbert*

VIZDÁK KAMILLA

Révész István tábori püspök, mint Dunakeszi plébánosa

1. rész

I. Bevezetés

Dolgozatom témájának Révész István életét és munkásságát választottam. Anyai ágról rokonságban állok a néhai dunakeszi plébánossal. Nagypám gyermekkorom óta meséli nekem büszkén a történeteket róla, noha személyesen már ő sem ismerhette. Továbbá fontos számomra a gyökér, így a család és az Egyház tanítása, a hit és a katolikus szellem, melyben nevelkedtem.

A dolgozatban bemutatom Révész István pályáját a kezdetektől egészen a Kecskemétre való áthelyezésig. Munkám során leginkább az egyszerű, mégis magával ragadó ember tevékenységét emelem majd ki – helyenként elég szubjektíven –, aki nemcsak papként, hanem politikusként is nyáját szolgálta, nem riadva vissza a támadásoktól. Munkámban külön tárgyalom Révész István egyházi, illetve politikai tevékenységét, olykor felülírva a kronológiát. Közelebről szeretném láttatni azt az embert, aki Istennek fogadott örök hűséget, és folytatta azt a munkát, amit Krisztus elkezdett.¹

Révész István

1 Emlékkönyv Révész István prelátus, plébános kecskeméti lelkipásztori működésének 20 éves jubileumára. Kecskeméti Római Katolikus Egyháztanács. Kecskemét, 1926. 6. (Továbbiakban: Emlékkönyv.)

II. Révész István ifjúsága és pályájának kezdete

Révész István Vácon, a Hattyú utca 42-ben született 1862. november 12-én, épp 150 éve. Szülei egyszerű, szegény földműves emberek voltak. Apja, Révész József 1871-ben sajnos örökre magára hagyta a családot, így anyja, Viszkocs Anna tervei megsemmisülni látszottak. Viszkocs Anna vágya nem kevesebb volt, minthogy fiát középiskolába küldje, és annak elvégzése után az a papi pályára léphessen. Azonban kereste a mindennapi megélhetéshez is csekély volt, ahhoz pedig, hogy fiát taníttassa szinte semmi.²

Révész elkezdte az elemi iskola V. osztályát, ahol kitűnően teljesített, de sajnos anyagi eszközök híján ez is kevés volt a gimnáziumi beiratkozáshoz. Édesanyja elvesztette minden reményét, de Sípos István kereskedő felkarolta, és anyagilag támogatta az ifjú árvát, aki így elkezdhetette magasabb szintű tanulmányait a váci piarista gimnáziumban. Révész megkapott minden támogatást, ráadásul szorgalmának köszönhetően ösztöndíjban is részesült. Ehhez még az is hozzátartozott, hogy az iskolában felszolgálóként teljes ellátást kapott, sőt instruktorként a nyári szünetüket itthon töltő Degré-fivérekkel oktatva, így ezekkel a tevékenységeivel nagyban hozzájárult anyja anyagi gondjainak enyhítéséhez.³

A gimnáziumot nyolc helyett hét év alatt végezte el, melynek utolsó évét Kassán, a premontrei főgimnáziumban abszolválta, és itt tett érettségi vizsgát is.^{4,5} Vágya az volt, hogy teológia tanár lesz, melynek feltétele, hogy egyetemre járjon. Tanulhatott volna Rómában, Innsbruckban, Bécsben vagy valamelyik budapesti egyetemen is, de gyenge szervezete,⁶ és a bizonyítványba becsúszo egy elégséges és két jó jegy nem tette lehetővé a nagy egyetemre való bejutást. Rózsahegyi Gyula, későbbi váci kanonok vigasztként a következőket mondta a csalódott kispapnak: „Jegyezze meg magának, hogy jobb egy élő számár, mint egy döglött oroszlán!”⁷ A tehetsége így sem vesztett kárba, mert a váci szeminárium is lehetőséget biztosított a kibontakozásra. Szorgalom és tettvágy hajtotta őt a szemináriumi évek alatt: a Pázmány-egyletben szaválataival, költeményeivel pályadíjat nyert,⁸ sőt az Egylet által kiadott „Szemelvények” című könyvben ezek a versek meg is jelentek. IV. éves szeminarista volt, mikor főduktorrá (kispapok képviselője) nevezték ki előjárói.

III. A papi hivatás kezdete és a fóti káplánság

Révész gyermekkorától fogva tudatosan készült az egyházi pályára. Barátjával, Trummer Ferencsel – kihez később *Egy gyermekpajtásomnak*⁹ című versét írta – többször készítet-

2 Emlékkönyv. 9.

3 Tragor Ignác: Váci bölcsők, váci koporsók. A Váci Múzeum-Egyesület ünnepi közgyűlésein elhangzott emlékbeszédek. Váci Múzeum-Egyesület. Vác, 1938. 145.

4 Emlékkönyv. 10.

5 Tragor Ignác szerint az érettségi vizsgát már az új váci főgimnáziumban tette le.

6 Emlékkönyv. 10.

7 Uo. 10.

8 Tragor Ignác: i. m. 146.

9 Révész István: *Tavas az őszben*. Versek. Kecskemét. 54.

tek miseruhát, majd „eljátszották” a szertartást. Révész feladata ministrálás volt.¹⁰

Schusztér Konstantin váci megyéspüspök a teológiát kitűnő eredménnyel végző novíciust pappá szentelte 1885. július 18-án. Az újmisést a püspök Fóttra küldte káplánnak, ahol másfél évig „szolgált”. Fót nem túl jelentős község, de egyáltalán mégis kiemeli a többi község közül. Ez a település a Károlyi-család ősi berke, ahol megtalálható a grófok gyönyörű kastélya, parkja és a család mecénásságát mutató világhírű templom.¹¹ Révész sokat vendégeskedett náluk, mindig jó kapcsolatot ápoltak. Nagyon megszerette Fótot, így amikor megbízták a dunakeszi plébánia ügyeinek intézésével és vezetésével, folyton kérte visszahelyezését a faluba, de ezt püspöke nem tette lehetővé, így maradt új helyén.¹²

IV. Révész István tevékenysége

IV.1. Adminisztrátor, majd plébános

1887-ben Neszveda István püspöki helynök megbízta Révészt a dunakeszi plébánia adminisztrációs feladataival. Az ifjú pap rövid idő alatt megnyerte magának a hívők seregét, így amikor Schusztér Konstantin (1886-1899) megyéspüspök Tragor Antalt nevezte ki Dunakeszi plébánosának a hívők „elűldözték” a jelöltet, és Révészt követelték a helyébe. Levelet írtak Schusztér püspök úrnak, melyben ezek a sorok olvashatók: „Lelkiünk üdvének szent vallásunk tanai fáradhatlan terjesztése által való ezen előmozdításáért osztatlan szeretetünk, őszinte tisztelőnk és köteles hálánk Tisztelendő Révész István helyettes lelkész urat illeti meg, kinek gondos vezetése alatt a hitélet községünkben régen tapasztalt öröndetes virulásnak indult.”¹³ A kérelmet több mint kétszáz hívő alá is írta.¹⁴ Schusztér püspök látva a rajongást és ragaszkodást, eleget tett a közösség akaratának: „Ott hagyom a ti papotokat, kiről bár azt mondják, hogy nagyon fiatal, de ez olyan baj, amelyen minden nap segít az idő!”¹⁵ Tehát 1888-ban Révész letette a plébánosi vizsgát, és elfoglalta helyét december 2-án a Dunakeszi plébánián.¹⁶ Az új lelkipásztor püspökének írt levelében a következőket írja: „Nem ígérek papi fedhetlen életet, nem ígérek hívek vezetésében gondos ügybuzgóságot, hiszen ez mind csak kötelesség, melylyel tartozom hivatásomnak, melyre az isteni gondviselés meghívott, most csak kegyelmes Atyám támogatásáért esedezem új állásom kezdetén, ki maradok a nagyméltóságu Püspök Úr és kegyelmes Atyámnak”.¹⁷ E sorokat olvasva világosan látható az a lelkiismeretesség, alázat, mely egész életét jellemezte. Ezzel a kinevezéssel kezdődött meg az a majd két évtizedes munka, melynek kiemelkedő szerepével mind a mai napig találkozunk, ha megkérdezzük egy Dunakeszin élő embert.

Plébánosi feladatait mindvégig odaadóan hajtotta végre, sohasem visszakozott, a hívőkért tett mindent. Szónoki tehetségét és műveltségét gyakran megcsillogtatta, mindenféle társaságban, minden emberrel szót értett, hiszen alázatos, intelligens ember volt. Ugyanakkor ellenségei és irigyei is akadtak. Egy levelében egy ismeretlen éjjeli látogatójáról ír püspökének. A „gonosztevő kéz” a szakácsnőjét legyilkolta,

aki ezután élet-halál között lebegett (nem derült ki mi lett a sorsa), édesanyját és őt halálosan megrémítette. A szörnyű esemény után a plébános elbizonytalanodott, hogy maradjon-e egyáltalán hívei mellett, kitéve anyját és önmagát hasonló izgalmaknak.¹⁸

1888-ban a parasztok minden parlagon lévő földet megműveltek, így találták meg az urnatemetőt, vagyis a Kopolya-tetőn lévő bronzkori temetőt, ahol Révész is aktívan kivette részét a munkából. Régészt hívtak, hogy az emléktárgyakat megmenthessék. Az itt talált leletekből Vácon az értéktárban találhatunk néhányat.¹⁹

Lelkipásztori működését a lelkek gondozásával kezdte, így 1890-ben megalakította a Jézus Szíve Társulatot. A társulat népszerűségét nagyon jól példázza az, hogy már az első évben 400 tagot számlált.²⁰ Ugyanebben az évben szörnyű árvíz volt, ami tönkretette a terményeket.

Plébánosi pályája mégsem indult olyan fényesen, ha a magánéletét tekintjük. Alighogy elfoglalta új helyét szomorú esemény következett be: édesanyja, aki követte őt Dunakeszire, meghalt. A parochust mélyen megviselte a tragikus esemény, egy versében így emlékezik:

„Ha olykor öledben el-elszenderedtem,
Imádságos ajkkal virasztál felettem.
Most meg én virrasztok fájó könnyeimmel,
Pihenj jó anyácskám, fiad nem felejt el.”²¹

A Szent Mihály-templom az 1890-es években

IV.2. A plébánia és a Szent Mihály-templom

A plébánia élete a környezetnek, templomnak, népnek, valamint a lelkipásztornak Istennel és egymással való együttműködése.²² Dunakeszin a templomot és a plébánia épületét Gras-

10 Tragor Ignác: i. m. 146.

11 Emlékkönyv. 10.

12 Emlékkönyv. 12.

13 VPKL Privata Révész Stephani. 1888. okt. 2.

14 Uo. VPKL

15 Emlékkönyv. 13.

16 Tragor Ignác: i. m. 146.

17 VPKL Privata Révész Stephani. 1888. decz. 15.

18 VPKL Privata Révész Stephani. 1890. nov. 21.

19 Csoma Attila (szerk): Dunakeszi arcképcsarnok. Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár. Dunakeszi, 2005. 144.

20 Emlékkönyv. 13.

21 Révész István: Tavasz az őszben. Versek. Kecskemét. 49.

22 Vanyó Tihamér O. S. B.: A plébániatörténetírás módszertana. Pannonthalma, 1941. 48.

salkovich György nevéhez köthetjük, előbbit 1756. szeptember 29-én szentelték fel, utóbbit 1769-ben. A plébániát 1725-ben alapította gróf Althann Mihály Frigyes váci püspök. A Historia Domus ugyancsak 1725-től indul.²³ Ez a két épület nagyban hozzájárult a közösség lelki fejlődéséhez.²⁴ Az előbbieken már olvashattunk a felújítási munkálatokról, de részletesebben Révész plébánosi kinevezése utáni felújításokat tekintjük át.

1888. október 2-án Révész a megyéspüspök atyához fordult segítségért, hogy a plébánia épületét felújíthassa, mert ahogyan levelében írja, a tető annyira megrongálódott, hogy zuhog be az eső, így a terményeket nem tudja hová elraktározni, és a falak is dűledeznek. Tehát nagyon fontos a mielőbbi javítások megkezdése. Írja még, hogy az ablakok is rosszak, és a kályhára is áldozni kell, ha fűteni akar majd a télen.²⁵

A plébánia épülete 1900 körül

1891-ben a Magyar Lovaregylet lett a templom kegyura. 1892-ben Révész a közösség adományaiból és Schusztér püspök jóváhagyásával és (anyagi) támogatásával, valamint a Magyar Lovaregylet segítségével rendbe hozatta a templom tetőzetét, valamint lecserélte a templom régi, kopott, gömb alakú tornyát egy egyszerű, csúcsos formájúra.²⁶ Újraöntötték a megrepedt harangot, és annak faállványzatát vasra cserélték.²⁷ Ugyanebben az évben került sor az új orgona építésére is. A plébános Schusztér püspöknek írt másik alázatos levelében olvashatunk az orgonával kapcsolatos dolgokról. „Esedezem kegyelmes Püspök Atyámhoz ezen kérelmem meghallgatásáért, mert most is orgona nélkül vagyunk kénytelenek az isteni tiszteletet az áhítat nem csekély csökkenésére végezni.”²⁸ Az új orgonát a híres Rieger orgonagyárban készítették, mert a hazai gyárak kínálata alkalmatlan volt. Révész kéri a püspök urat, hogy az összegyűlt pénzen felül a hiányzó összeget a Szent Mihály öregtemplom pénztárából fedezhesse.²⁹ Az orgona javítására adakozott Bálintffy Pál alagi bíró, Mihalik János miniszteri tanácsos, Bazsanth Vince kántortanító és maga a lelkipásztor is. Az öregtemplom renoválása után már csak a kereszt toronyra való felszerelése, illetve annak megáldása volt hátra.³⁰

Több levelében olvashatunk adományokról, melyeket a templom, a plébánia vagy egyéb egyházi célokra adott Schusztér püspök, kinek Révész mindig hálás volt, és alázatos szavakkal mindért köszönetet mondott. 1897-ben mozgalom indult egy új templom felépítésére, hiszen a gyarapodó nyáj már nem mindig fért be a kicsinyke templomba.

1902-ben gróf Csáky Károly Emmánuel váci megyéspüspök Dunakeszire látogatott, ahol megtekintette a Szent Mihály templomot, mely miatt szomorúságát fejezte ki, hiszen a hívő sereg egy ilyen kis templomban szűkölködik, de reméli, hogy ez hamarosan változni fog. A püspökatyá megtekintette még az iskolákat, ahol a tanulókkal is beszélgetett egy keveset.³¹

1904-ben a lelkipásztor elhatározta, hogy újfent gyűjtést kezdeményez, hozzá is látott ezt megszervezni, hogy a befolyt összeget egy új, tágasabb templom felépítésére fordítsák. Megnyerte özvegy gróf Almásy Kálmánét, özvegy gróf Hunyadi Imrénét, gróf Eszterházy Ferencné és Dreher Jenőné, akik adományokkal is hozzájárultak az üggyöz.³² A gyűjtés megkezdése után hamarosan már a tervrajzokat is elkezdtek rajzolni.³³ Szépen gyűltek az adományok, melyek több helyről érkeztek be, ami egy szélhámosnak gonosz ötletet adott. A csalló reverendába öltözött és házalni kezdett, hogy a dunakeszi új templom javára gyűjtsön. Pestről hallotta a hírt Révész, aki rögtön feljelentést tett a rendőrségen, ahol rögtön meg is indították a vizsgálatot.³⁴

IV.3. Hitelszövetkezet létrehozása

A tenni akarás jelleméből fakadt a 26 éves plébánosnak, így nem csodálkozhatunk azon, hogy kivívta hívői elismerését. Ő volt az, aki összefogta az embereket az 1889-es jégverés után, hogy a csődöt elkerüljék. Ennek érdekében a gróf Károlyi-család segítségét kérte, akikkel közösen létre hozott egy hitelszövetkezetet, melynek segítségével a gazdák át tudták vészelni a nehéz időszakot.³⁵ Révész saját maga is kölcsönadott 1200 forintot³⁶ a szövetkezetnek, melynek majdnem mindenki tagja lett, hiszen kedvező hitelekhez jutottak. A „hitelintézet” később is fennmaradt, de akkor már a fejlődést, fejlesztéseket segítette, és a lakosság bátran fordulhatott hozzá.³⁷

IV.4. A környék legmodernebb iskolája

Dunakeszin Révész István érkezése előtt is működött az úgynevezett „viskó iskola”, mely egyetlen helyiségből állt. Két fontos nevet kell megemlítenünk a régi iskola életéből Révész mellett, az egyik Gogolák György, a másik Bazsanth Vince. Gogolák 1770-től iskolamester volt és körülbelül kilencven gyereket tanított, fiúkat és lányokat egyaránt. A tanulók megtanultak írni-olvasni magyarul és latinul, és hallgattak hittant is, mivel Gogolák kántor is volt. Az iskola Gogolák idején is katolikus, és ez így is maradt mind a mai napig.³⁸ Bazsanth Vince kántortanító az, aki a régi és az új intézménynek nyugdíjazásáig meghatározó személyiségeként dolgozott. A tanításon kívül a község gyarapításáért is

23 Varga Lajos: A Váci Egyházmegye történeti földrajza. Vác, 1997. 212.

24 Csoma Attila: A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből. Dunakeszi, 2008. 40.

25 VPKL Acta Parochiarum Dunakeszi I. 1888

26 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892

27 Uo. 66.

28 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892

29 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892. aug. 20.

30 Csoma Attila: A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből. Dunakeszi, 2008. 66.

31 Okovay János (szerk.): Váci Közlöny. XXIV (1902) 18. szám. 4.

32 Koncz József (szerk.): Váci Közlöny. XXVI (1904) 15. szám. 4.

33 Koncz József (szerk.): Váci Közlöny. XXVI (1904) 17. szám. 4.

34 Koncz József (szerk.): Váci Közlöny. XXVI (1904) 21. szám. 5.

35 Uo. 58.

36 Emlékkönyv. 15.

37 Csoma Attila: A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből. Dunakeszi, 2008. 58.

38 Uo. 42-43.

rendkívül sokat tett, később utcát is elneveztek róla.³⁹

Révész szívügye volt egész élete során az iskola és a gyerekek, főként a parasztyermekek sorsa – valószínű ez származásából is adódik. A plébános elismert szerepe a községen belül kihatott az iskolai életre is, hiszen iskolaszéki elnök lett az általa alapított intézményben.

Az akkoriban működő katolikus iskola borzasztó állapotban volt, így kötelességének érezte, hogy újat építsen a helyébe. Ugyanis a két tantermes, szalmafedelű, rossz állapotú kis épületben kétszáz gyermek nyomorgott. Amint elhatározta a lelkipásztor, hogy újat építtet, rögtön akadályba ütközött. A helyi szabadkőműves irányzat képviselői ellenezték egy katolikus iskola alapítását, de Révész nem inogott meg, és keresztülvitte akaratát.⁴⁰ Javaslatára felszámolták a temetőt, majd felparcellázták és egy nagy területet ebből az iskolának juttattak, amely így egyházi területen épülhetett fel. A hívek adományokkal, az iskolaszék 1200 koronával (melyet hat százalékos kölcsönre vettek fel a kegyes alapokból) járult hozzá az építkezéshez, ami meg is kezdődött 1893-ban. Négy év alatt elkészült a környék, sőt Pest vármegye legmodernebb, legfelszereltebb, új négy tantermes, földszintes iskolája.⁴¹ A befolyt összeg arra is elegendő volt, hogy az iskola mellé építsenek egy hivatalsegédi lakást is, melyet Brezina Bennó helyi építőmester tervei alapján építettek fel. Az udvar és a játszótér fásításáról a Magyar Lovaregylet gondoskodott, Molnár Gyula, lovaregyleti felügyelő jóvoltából.

A katolikus elemi iskola (ma Szent István Ált. Isk.) 1900-körül

A Váczi Közlönyben is megjelent több cikk az új iskoláról, melyekben beszámolnak arról is, hogy a tervező, illetve a műépítész mérnökök lemondtak a tiszteletdíjról, ezzel téve tanúbizonyságot áldozatkészségükről.⁴² Egy másik cikk számol be

a belső berendezésekre adott pénzekről,⁴³ egy harmadik cikk részletesen tárgyalja az 1896. október 24-i felszentelési ünnepség menetét. A szentelést Csávolszky József egyházmegyei főtanfelügyelő, kanonok végezte, aki beszédében hivatkozott a vallásos nevelés fontosságára. Csávolszky után a plébános köszöntö meg a sok fáradozást és áldozatot.⁴⁴ Ez az iskola mára már emelettel is rendelkezik, és a Szent István Általános Iskola nevet viseli.⁴⁵

IV.5. Katolikus Kör

A Katolikus Kör létrehozásával (1905) Révész nagyot alkotott, és vezető pozícióba is került nyája körében. Minden társadalmi rétegből jártak ide (főként) férfiak, persze külön-külön időpontokban. Hétköznapiakon az értelmiség, hétvégeken a földművelők és iparosok. A Katolikus Kör épületének felépítése lehetővé tette, hogy a plébános a templomon és az iskolán kívül is részt vegyen hívei életében, és hatást gyakoroljon rájuk. Az építkezéshez a templomalapból kapott 8000 Koronás kamatmentes kölcsönt nyolc éves futamidőre. Az épület egy modern, több kisebb helyiséggel és egy nagy teremmel rendelkezett, ahová később egy színpadot is beszereltek. A színpad jó szolgálatot tett, és elősegítette a katolikus kultúra fejlődését, hiszen így látványosabb volt egy-egy előadás, színdarab vagy egy egyszerű versmondás is. A Katolikus Kör épülete adott helyet az akkor még nem létező kultúrház rendezvényeinek is. A Körben megvitatták a község mindennapi dolgait, döntéseket hoztak, és nem utolsósorban lelki „táplálékot” jelentett az oda járóknak.⁴⁶

1906. január 21-én tartották meg az első közgyűlést, melynek témája a költségvetés és az igazgatósági tagok helyzete. A Katolikus Kör alig egy éve működött, mégis 1818 Korona bevétele volt, kiadása pedig csak 1044 Koronát tett ki. A gyűlésen a költségvetést jóváhagyták, az igazgatósági tagokat a helyükön hagyták, így maradt Révész a Katolikus Kör elnöke. A szervezet, hogy tovább gyarapítsa pénztárát különböző színdarabokat adott elő diákok közreműködésével vagy tartott felolvasóesteket, szintén ebből a célból. Január 27-én Révész is kiállt a színpadra, ahol elszavalta két saját költeményét. A „Mért szeretlek”⁴⁷ és az „Az én vétkem...”⁴⁸ elszavalása után a költő-plébános szünni nem akaró tapsot kapott. A Kör, látva az előadások, felolvasások és egyéb rendezvények sikereit, tovább folytatta ezek szervezését.⁴⁹ Az épületben ma az Eszterlánc Óvoda működik.

43 Varga Mihály (szerk.): Váczi Közlöny. XIX (1897) 43. szám 4.

44 Varga Mihály (szerk.): Váczi Közlöny. XIX (1897) 45. szám. 2.

45 Csoma Attila (szerk.): Dunakeszi arcképcsarnok. Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár. Dunakeszi, 2005. 144.

46 Emlékkönyv. 15-16.

47 Révész István: Tavasz az őszben. Versek. Kecskemét. 50.

48 Uo. 8.

49 Koncz József (szerk.): Váczi Közlöny. XXVIII (1906) 5. szám 4.

39 Uo. 66-67.

40 Emlékkönyv. 14.

41 Emlékkönyv. 14.

42 Varga Mihály (szerk.): Váczi Közlöny. XIX (1897) 30. szám. 6.